

БЕЗПЕЧНА ПРАЦЯ

на підприємствах з технічного обслуговування та ремонту автомобілів

Ця брошура містить інформацію не тільки про правила безпечного виконання праці, але й про відповідну організацію робочого місця, згідно з принципами безпеки, гігієни та ергономіки, аби виключити його негативний вплив на здоров'я працівника. Організація робочих місць і спосіб її виконання для таких професій, як автомеханік, маляр-рихтувальник, автомобільний електрик, значною мірою залежать від працівника/самозайнятої особи. Однак при облаштуванні підприємства необхідна співпраця між роботодавцем і працівником.

Фактори ризику на підприємстві та загальні вказівки для їхнього контролю

Обладнання авторемонтної майстерні, освітлення та вентиляція

З санітарно-гігієнічних міркувань, а також у зв'язку з чинними правовими нормами, майстерня з ремонту автотранспортних засобів повинна відповідати технічним і будівельним вимогам та іншим вимогам, встановленим для підприємств і установ, зокрема:

- майстерня повинна мати ефективну вентиляцію – загальну та місцеву. Місцева вентиляція служить для усунення шкідливих газів і пилу безпосередньо біля джерела їх викиду (наприклад, пилу, що утворюється під час обробки шліфуванням, газів, що виникають в результаті зварювання, газів з вихлопної системи транспортних засобів);
- майстерня повинна бути освітлена денним світлом і додатково, якщо це необхідно, мати штуч-

не електричне освітлення (у виняткових випадках можливо отримати дозвіл воєvodського санітарного інспектора на освітлення приміщень виключно штучним освітленням). Найкращим видом освітлення для автосервісу є світлові люки на даху, які дозволяють рівномірно освітити приміщення майстерні;

- Крім приміщення, де виконується технічне обслуговування та ремонт транспортних засобів, підприємство повинно мати окрему гардеробну та їдальню, а також санітарно-гігієнічне приміщення.

Машини та пристрої. Роботи, що виконуються в оглядових ямах і з використанням підйомників

Ризик травм часто виникає при виконанні робіт із використанням машин та технічних пристроїв, особливо тих, які мають гострі рухомі елементи (свердлильні, шліфувальні верстати, компресори), а також ручних інструментів (зубила, долота, різакі, молотки, напилки, лещата тощо), а також у зв'язку з неконтрольованим переміщенням відремонтованих транспортних засобів, машин і матеріалів.

Щоб зменшити ризик травм:

- не працюйте на верстаті, не ознайомившись заздалегідь із способом його безпечної експлуатації. Прочитайте інструкцію з обслуговування, розроблену виробником машини, та інструкцію безпечної експлуатації, надані роботодавцем. Зверніть увагу на знаки безпеки, розміщені на пристрої, а також на місцезнаходження аварійного вимикача, який служить для негайної зупинки машини;
- переконайтеся, що пристрій, з яким Ви будете працювати, правильно встановлений, закріплений та підключений до електромережі, що кришки, кожухи та інші захисні пристосування перебувають на своєму місці та в робочому стані. Не демонтуйте їх! Не відкривайте кришки під час роботи пристрою!;
- надійно закріпіть оброблювані деталі. Пам'ятайте, що ваші руки та ноги не повинні потрапляти до небезпечної зони, в якій знаходяться гострі частини та елементи, що обертаються, або такі, що можуть спричинити травми іншим чином (наприклад, стисненням повітрям);
- усі застосовувані машини та пристрої повинні мати знак безпеки (верстати, що служать не більше 10 років, позначені знаком CE, відповідають основним вимогам, старші машини повинні бути пристосовані до мінімальних вимог);
- особливо обережними слід бути під час чищення, технічних оглядів та технічного обслуговування

і ремонту машин. Ці операції необхідно виконувати тільки після повного відключення живлення, коли пристрій не може бути запущений кнопкою керування;

- використовуйте ручні знаряддя за призначенням, вони мають бути належним чином підібрані для виконуваної роботи. Перевірте надійність закріплення рукоятки інструменту. Тримайте знаряддя в порядку, у спеціально визначених місцях, щоб запобігти їх падінню і виключити небезпеку спіткнутися об них;
- необхідно старанно закріпити ремонтвані транспортні засоби, щоб запобігти їх неконтрольованому переміщенню (аварійне гальмо, блокування коліс);
- слід пам'ятати, що автотранспортувачі, підйомники та інші механічні пристрої для перевезення можуть використовувати тільки уповноважені особи, які пройшли відповідну підготовку;
- зверніть увагу на правильне, згідно з інструкцією з експлуатації, закріплення транспортних засобів на підйомниках. Завжди дотримуйтесь обмежень щодо граничного навантаження та вантажопідйомності при підйомі транспортних засобів та предметів (відповідно до даних на паспортній таблиці пристрою та інструкції виробника);
- зверніть увагу на те, чи всі використовувані підйомні пристрої, а також пристрої, що містять рідини або газу під тиском, що відрізняється від атмосферного тиску (баки в компресорах), мають дійсний дозвіл Управління технічного нагляду на їх експлуатацію, чи пристрої для запобігання падінню підйомника проходять періодичні перевірки;
- необхідно використовувати засоби індивідуального захисту: рукавиці, захисні окуляри, засоби захисту органів слуху, напівмаски та маски, в залежності від потреб (існуючих ризиків), робочий одяг та взуття. Вони повинні бути добре підібрані, не викликати відчуття дискомфорту під час роботи і служити ефективним захистом.

Розміри оглядових ремонтних ям повинні відповідати вимогам, зазначеним у нормативних актах, зокрема: довжина більша від довжини транспортних засобів принаймні на довжину сходів, ширина не менше 0,8 м, глибина не менше 1,4 м; стіни і підлога мають бути покриті легким для миття матеріалом; яма повинна бути обладнана дренажною ревізійною системою, штепсельними розетками для портативних ламп 24 В, освітлювальною, опалювальною та вентиляційною системами. Транспортний засіб, розташований над ямою, повинен мати 1,5 м вільного простору спереду або ззаду для забезпечення безперешкодного доступу для працівників. Не дозволяєть-

ся перебувати на шляху транспортного засобу або в ямі, на яку заїжджає транспортний засіб. Під час перерв у використанні, ями повинні бути закриті.

Випадки посковзнення, спотикання, падіння з висоти, ручне транспортування і праця у незручному, примусовому положенні – запобігання травмам і захворюванням опорно-рухового апарату

Причиною серйозних травм можуть бути ковзання і спотикання, а також падіння, навіть з невеликої висоти. Робота в положенні стоячи або при незручному положенні тіла під час тривалого періоду професійної діяльності може викликати захворювання опорно-рухового апарату (зокрема дегенеративні захворювання хребта і плечового пояса, зап'ясті), а також захворювання системи кровообігу. Виконання роботи рихтувальника, електрика, автомеханіка або автомалювача, пов'язане з великою кількістю дій, що виконуються в незручному нахиленому положенні стоячи або в інших незручних положеннях. Дбайлива організація робочого місця, старанний підбір допоміжного обладнання – підйомників, спеціальних інструментів і монтажних пристроїв, відпочинок і фізичні вправи дозволяють зменшити щоденну втому і недомагання, а також покращують стан здоров'я після багаторічної професійної діяльності.

Способи запобігання травмам, спричиненим падінням, захворюванням опорно-рухового апарату, а також зменшення щоденної втоми після роботи:

- разом з роботодавцем слід обговорити своє місце праці. Воно повинно бути ергономічним, тобто, пристосованим до Вас. Верстатні столи, візки для інструментів повинні бути підібрані відповідно до Вашого зросту. Транспортні засоби слід розміщувати на підйомниках так, щоб було зручно виконувати операції, не нахилиючись і не вигинаючись. Необхідні інструменти та обладнання слід розмістити так, щоб вони були під рукою і лежали не на підлозі, а на підсобному візку;
- не піднімайте самостійно вручну важких предметів – радше використовуйте транспортні пристрої – вантажопідйомні машини, візки, підйомники, піднімайте вантажі колективно. Вивчайте та використовуйте безпечні методи піднімання вантажів. Важкі предмети та матеріали необхідно зберігати на полицях на висоті в межах від колін до плечей;
- поверхню підлоги слід чистити регулярно і завжди, коли на ній з'являються видимі забруднення. У місцях можливого витоку рідин використовуйте

мати з високою здатністю поглинання для захисту підлоги від бруду. Використане моторне масло необхідно збирати за допомогою пневматичних втяжних пристроїв. На шляхах сполучення, якими пересуваються працівники й клієнти, не повинні знаходитися жодні предмети;

- варто звернути увагу на допустиму вантажопідйомність складських стелажів (інформація про допустиме навантаження повинна бути розміщена на стелажах) і переконатися, що вага складованої сировини та товарів не перевищує вказаної величини. Слід забезпечити стабільне положення матеріалів, що зберігаються на полицях і штабелях, щоб уникнути ризику їх зсування чи перекидання;
- у разі необхідності, як засіб доступу до вищих полиць використовуйте атестовані драбини, оснащені протиковзними щаблями, або стаціонарні сходи з нековзною поверхнею. Забороняється ставати ногами на складські столи чи полиці. Якщо на підприємстві доступ до розташованих вище предметів здійснюється за допомогою підмостків, то вони повинні бути комплектні, зібрані уповноваженою особою, згідно з інструкціями виробника (при веденні робіт вище 1 м над землею підмостки мають бути обладнані відповідними захисними пристосуваннями – балюстрадою з поруччям на висоті 1,1 м, бордюрною планкою з заповненням між ними);

- використовуйте захисне взуття з підошвою, що має відповідне зачеплення, зручне і добре пристосоване до Ваших стоп;
- регулярно влаштовуйте перерви для відпочинку, під час яких варто виконати кілька простих фізичних вправ на розтягнення і розслаблення. Після праці корисно займатись фізичною активністю,

особливо заняттями, які допоможуть зміцнити м'язи спини, живота і зберегти хребет: командні ігри, плавання, тренажерний зал (поговоріть з роботодавцем про можливість додаткового фінансування таких занять або придбання абонементних карток);

- допоможіть створити дружню, добру, сердечну атмосферу на робочому місці – стрес негативно впливає на м'язи при навантаженні, підвищує їх напруження, посилює втому і недомагання, пов'язані з виконуваною працею.

Електрична, пожежна, вибухова безпека, хімічні небезпечні фактори – захист шкіри та дихальних шляхів

Ризики опіків шкіри та дихальних шляхів пов'язані з роботою з хімічними речовинами та їхніми випарами. Зокрема, це електроліти, які використовуються в акумуляторах, хімічні речовини, які використовуються для очищення, дезінфекції, фарби, лаки, гази, що виділяються під час зварювання.

Щоб уникнути травм:

- прочитайте етикетки хімічних препаратів, використовуваних на Вашому підприємстві. Ознайомтеся з паспортами безпеки небезпечних речовин і препаратів, вони повинні бути в наявності у роботодавця. Подбайте про те, щоб препарати зберігалися належним чином у позначених контейнерах відповідно до інструкцій виробника (без несанкціонованого доступу сторонніх осіб). Дізнайтеся більше про можливу негативну дію препаратів, які використовуються на підприємстві під час інструктажу працівників з питань безпеки та гігієни праці, який забезпечує роботодавець;
- у разі використання препаратів, які подразнюють шкіру, очі або дихальні шляхи, використовуйте засоби індивідуального захисту: захисні окуляри, рукавиці, напівмаски, пристосовані до форми обличчя;
- зверніть увагу на те, чи електропроводка на підприємстві, електричні кабелі електроінструментів, подовжувачі мають непошкоджену ізоляцію, чи електричні розетки відповідають вимогам захисту від ураження електричним струмом (неушкоджені, щільні розетки) і чи вони надійно закріплені в стінах/на стільниціях. Захищайте електричні проводи від механічних пошкоджень та вологи (наприклад, підвішуючи дроти). Використовуйте портативні пристрої, що працюють з безпечною напругою (24 В). Використовуйте додаткові запобіжники диференційного струму (захисного відключення) при підключенні пристроїв, що живляться від напруги мережі (230 В);

чнення) при підключенні пристроїв, що живляться від напруги мережі (230 В);

- з'ясуйте, чи є на Вашому підприємстві вибухонебезпечні ділянки, дізнайтеся про заходи безпеки, необхідні для виконання робіт у таких зонах, і застосовуйте ці заходи;
- зверніть увагу на те, чи підприємство має необхідне протипожежне обладнання, пристосоване до хімічних речовин, які використовуються на підприємстві. Чи визначений шлях евакуації, чи проходи не забарикадовані і чи можна у випадку пожежі безпечно вийти з приміщення.

Інші ризики на Вашому робочому місці

Важливі умови для вашого здоров'я та безпеки, а також безпеки та здоров'я ваших колег:

- забезпечення відповідного освітлення під час виконуваної роботи: там, де виконуються роботи на кузові, освітлення повинно становити 500 люкс, для малярних робіт – 750 люкс, а під час рихтувальних робіт – 300 люкс. Оправи джерел світла не повинні відблискувати або засліплювати очі. У разі зниження інтенсивності світла або іншого пошкодження (вкриті пилом оправи світильників та лампи, перегорілі лампи, блимаюче світло) повідомте про це своєму роботодавцю;
- звернення уваги на рівень шуму на підприємстві. Якщо він занадто високий (неможливо почути, що говорить співрозмовник, який знаходиться на відстані 1 м), ймовірно є необхідність використання пристроїв з меншим рівнем шуму, покриття стін/стелі звукопоглинальними матеріалами, застосування акустичних екранів між шумними робочими місцями або віддалення робочих місць одне від одного. Якщо неможливо знизити високий рівень шуму, роботодавець повинен надати Вам засоби захисту слуху (беруші, навушники);
- звернення уваги на наявність ефективної системи надання першої допомоги у випадку нещасного випадку: чи забезпечено ресурси для надання першої допомоги належним чином обладнаної аптечки і чи призначено підготовлену особу для надання першої допомоги;
- дотримання норм щодо трудових обмежень, зокрема щодо робочого часу, робіт, заборонених для неповнолітніх.

Більш детальну інформацію про фактори небезпеки на Вашому підприємстві можна отримати під час оцінки професійного ризику, яку роботодавець зобов'язаний проводити, в тому числі за участю працівників.

Позитивний практичний досвід при виконанні певних операцій

Сервісне обслуговування та механічний ремонт

- Будьте обережні при в'їзді транспортного засобу на місце проведення ремонту. Перед тим, як підняти автомобіль, перевірте стан підйомника. При використанні ручних підйомників перевірте стан храпового механізму, різьблення, підставки та головки. При використанні ручних гідравлічних підйомників перевірте, чи немає витоку рідини. Не використовуйте пошкоджені, не повністю справні та некомплектні підйомники.
- Переконайтеся, що вихлопні гази від працюючого двигуна, який знаходиться в цеху, втягуються безпосередньо з випускного отвору вихлопної системи та відводяться спеціальним каналом за межі приміщення майстерні.
- Перед запуском двигуна після ремонту перевірте, чи всі деталі прикручені належним чином, і чи на двигуні не лежать забуті інструменти або деталі. Не вливайте паливо в карбюратор під час запуску та в ході роботи двигуна. Не наливайте паливо через повітряний фільтр, оскільки це може призвести до пожежі.
- Роботи, при яких існує небезпека контакту з електrolітами, повинні проводитися тільки в кислотостійкому одязі, фартусі, рукавицях і гумових чоботях, а також у захисних окулярах зі щільною оправою. Під час приготування електrolіту завжди наливайте кислоту у воду (ніколи навпаки!). Стан зарядження акумуляторних батарей перевіряється за допомогою виделкового тестера. Для перенесення акумуляторів використовуйте спеціальні держак.

Роботи, пов'язані з лакуванням та фарбуванням

- Лакофарбувальні роботи повинні виконуватися в спеціально пристосованому приміщенні фарбувального цеху, що відповідає вимогам, встановленим нормативними документами.
- У фарбувальному цеху забороняється виконувати операції, які могли б викликати іскру, використовувати пічки або нагрівачі (в тому числі електричні та газові). Користуйтеся тільки електричними інструментами, що мають сертифікат вибухової безпеки, або пневматичними інструментами. Електричні подовжувачі для знарядь, що живляться від електромережі, повинні бути надійно захищені від механічних пошкоджень (бажано підвішувати їх безпосередньо над робочим місцем). Переконайтеся в наявності вільного доступу до протипожежного обладнання та засобів пожежогасіння.
- Під час шліфування та фарбування необхідно використовувати засоби індивідуального захисту: маски з відповідною фільтрацією, пристосовані до форми обличчя, засоби захисту органів дихання, фартухи (у разі фарбування також комбінезон з довгими рукавами та капюшоном), рукавиці, робоче взуття, а також засоби захисту органів слуху.
- Фарби, лаки та їхні розчинники слід готувати і зберігати в окремому приміщенні. Їхній запас не повинен перевищувати норм щоденного споживання. При проведенні шліфувальних і піскоструминних робіт, за погодженням з роботодавцем, слід подбати про обмеження поширення пилу, вживаючи відповідних заходів для колективного та індивідуального захисту.

Заміна та вулканізація шин

- Щоб зняти та встановити шини на ободи коліс, використовуйте шиномонтажні верстати з електричним або пневматичним приводом (виконуйте операції згідно з інструкцією з експлуатації). Ніколи не встановлюйте шину на обід колеса з пошкодженими/загнутими краями.
- Перше накачування колеса після проведеного ремонту виконуйте в спеціальних захисних камерах.
- Для переміщення коліс по території авторемонтної майстерні (особливо коліс вантажівок) використовуйте спеціальні візки.

- При встановленні важких коліс на шпинделі балансувального верстата слід завжди користуватися підйомником.
- Біля шліфувальних машин для очищення та видалення гуми повинні бути встановлені місцеві витяжки.

- При роботі з шинами завжди використовуйте захисні рукавиці з метою запобігання контакту шкіри рук із дорожніми забрудненнями.

Різання та зварювання

- Перед початком ремонту кузова автомобіля, застосовуючи технології різання, пайки, зварювання, або рихтування з нагріванням деталі, слід завжди спочатку демонтувати паливний бак і акумуляторну батарею (у першу чергу від'єднати масу).
- Не наближайтеся до ланцюгів і рихтованих частин кузова під час праці гідравлічних приводів, що служать для розтягнення деформованого кузова.
- Шланги для технічних газів, що використовуються в процесі зварювання, повинні бути підвішені і зберігатися так, щоб запобігти їх заламуванню – їхня довжина повинна становити не менше 5 м. Балони з киснем і ацетиленом слід зберігати подалі від джерел тепла. Балони ємністю понад 10 дм³ слід переносити разом з іншим працівником або транспортувати на спеціальних візочках. Перевірте розміщені на редукторах манометри. Під час набирання газу балони повинні бути встановлені у вертикальному або наближеному до вертикального положенні. Відстань полум'я пальника від балона повинна бути не менше 1 м.
- Пам'ятайте, що особи, які використовують зварювальне обладнання, повинні мати відповідні повноваження та дозволи.

Нормативно-правова база

- Закон від 26 червня 1974 р. - Кодекс законів про працю (В. З. за 2019 р., п. 1040, зі змінами).
- Розпорядження Міністра праці та соціальної політики від 26 вересня 1997 р. про загальні правила безпеки та гігієни праці (В. З. за 2003 р. № 169, п. 1650 зі змінами та за 2011 р. № 173, п. 1034).
- Розпорядження Ради Міністрів від 3 квітня 2017 р. щодо переліку тяжких, небезпечних або шкідливих робіт для вагітних жінок та жінок-годувальниць (В. З., п. 796).
- Розпорядження Ради Міністрів від 24 серпня 2004 р. про перелік робіт, заборонених для неповнолітніх, та умови їхнього працевлаштування для виконання деяких з цих робіт (В. З. за 2016 р., п. 1509).
- Розпорядження Міністра праці та соціальної політики від 14 березня 2000 р. про охорону, безпеку та гігієну праці при виконанні ручних транспортних робіт та інших робіт, пов'язаних із фізичними зусиллями (В. З. за 2018 р., п. 1139).
- Розпорядження Міністра транспорту та будівництва від 10 лютого 2006 р. про детальні вимоги до станцій, які проводять технічні огляди транспортних засобів (В. З. № 40, п. 275).
- Розпорядження Міністра економіки і праці від 5 серпня 2005 р. про охорону, безпеку та гігієну праці при виконанні робіт, пов'язаних із впливом шуму або механічних коливань (В. З. № 157, п. 1318).
- Розпорядження Міністра охорони здоров'я від 30 грудня 2004 р. про охорону, безпеку та гігієну праці, пов'язаної з наявністю хімічних чинників на робочому місці (В. З. за 2016 р., п. 1488).
- Розпорядження Міністра охорони здоров'я від 22 квітня 2005 року щодо шкідливих для здоров'я біологічних чинників у виробничому середовищі та щодо охорони здоров'я працівників, які професійно зазнають впливу цих чинників (В. З. № 81, п. 716 зі змінами за 2008 р. № 48, п. 288).